

Budai szemtanu Budavár 1686-i ostromáról

Jiczhok ben Selaomao ben Moise
Rabbi-Budai Siratója

Copyright by Budai Napló.

I.

Alábbiakban *Jiczhok ben Selaomao ben Moise* budai tanító-Rabbi *Budai Siralmas Éneke* — a „*Megillah Oveni*“ ama részleteit közöljük, melyek a tudós férfiú közvetlen és tragikus megélést, szemtanui emlékeit tartalmazzák. Az 1686 szeptember 2-án este és éjjel a budai Szombat helyen, a „*Jesró-életák Hané*“ jában, vagyis a budavári „Ghetto“-ban, a mai Verbőczy-utcában lefolyt szabad fosztogatást túlélte a Rabbi. Budáról Prágába került és ott írta meg világhírűvé lett *Budai Siralmas Énekét*. Ennek egy 18. századi kéziratát *Kohn Sámuel dr.* budapesti Főrabbi 1886-ban, Budavára visszavételének kétszázados évfordulóján kiállította és irodalmilag ismertette is. A *Megillah* héber szöveget 1895-ben Trierben kiadták egy oxfordi kézirat alapján.

A *Megillah* eddig sem budai várostörténeti, sem az ostrom története szempontjából nincsen feldolgozva: a 17. századi török Hódoltság alatti budai zsidóság hitközségi élete szempontjából a

tudós *Kohn Sámuel dr.* dolgozta fel azt. A *Megillah* egy az ostromot belülről, az ostromlott Budán megélt szemtanu leírása. Teljes szövegét e sorok írója számára *Richtmann Mózes dr.* tanár és *Kupferstein Jenő* tanárjelölt urak voltak szívesek lefordítani. A szöveget — illetőleg annak egyes részeit: az ostromok vonatkozásában — legelőször a *Budai Napló*-ban közöljük. A teljes szöveg és reávonatkozó magyarázataink külön kiadásban fognak megjelenni.

A szöveg keleties, zoltáros párhuzamosságú, képies nyelvi szépségeit igyekeztünk visszaadni a maga formájában. Zsidó helyett *jésróelitát*, török helyett *jésmoelitát* írunk. E közlésünkkel az ostrom 250-ik éve fordulójának dolgát kívánjuk szolgálni.

*

A *Megillah* leírja, hogy 1677-ben milyen nagy bőség és jólét volt Budán. „Gond nélkül éltünk mint a zöldellő Olajfa és biztonságban és nyugalomban éltünk. Mindenki — mint az Irás mondja — „az ő szöllőtökéje és figefája árnyékában“ élt és senki sem háborgatott bennünket. Nem hihető el, ha elmondatik, milyen olesó volt az enivaló holminknak budai ára. Mert egy font kövér ökorhus négy krajczáron költ és a kövér ürü és kecske husának fontja nyole krajczáron költ. És ez a hus olyan volt, hogy pirossága nem látszatott

meg az ő kövérjének fehérségétől. És nem lehet azt elmondani, milyen olesó áron költek a külömbféle nagy halak is. És a borárosok a bornak pintjét két esászári garason mérték és akinek bor sajtolására való prés volt az ő házában, annak bora pintje legfeljebb három vagy négy krajczáron tellett ki. A külömbféle gyümölcsök és édes holmiegmásságok olesóságát unja elmondani az elbeszélő szája.“

A *Megillah* ezután elmondja *Tököli Fejedelem* felkelése történetét, a nógrádi *Csonka Béggel* való szövetségét, bukását és „*Jesmoél Országába*“ való hurcoltatását.

Elmondja, hogy 1682-ben nagy és riasztó, balságost jósló esodák estek Budán. „Mert fényes nappal sok ezernyi temérdekségű külömbféle színű és hangu, soha nem láttott madarak repültek be a Várba és kiszorították onnan az ott régen fészkelő madarakat. És senkit nem bántottak ezek a madarak, de mégis ráborult a félelem mindenkire, mert idegen volt ezeknek a madaraknak hangjok és senki nem hallott Budán ahhoz hasonlót. És a budai régi madarak elrepültek fészkeikből és azokat elfoglalták az idegen madarak. Ez történt az Úrnak 1682-ik Esztendejében Tisri hónapjában. De az előző esztendőben még különösebb esoda esett Budán, mert az összes folyóvizek, források és a Tuna vize másfél

nap hosszat átokverés alá estek. És teli lettek kicsiny kigyókkal és skorpiókkal. És a ki korsaját megtöltötte a Tuna vizével, tele lett az veres férgékhez hasonlatos kigyókkal és skorpiókkal. És két napon át mindenki utálkozott ebből a vízből inni.“ A „esoda“ a háborús Jel: az „idegen madár“ allegoria Buda bukására.

Bécs 1683-i ostromának elbeszélése után a *Megillah* leírja, hogy amikor a török vereségének híre Budára érkezett, „nagy félelem és reszketés, remegés és ijedelem borult rá a Városra. És *Ros-Hásonoh* Szent Napján is kénytelenek voltunk mi jésróeliták éppen úgy sütni és főzni egész napon át, mint a jésmoeliták. Azoknak számára sütöttünk, főztünk, akik mint menekülők voltak érkezők Bécs alól Budára. És jöttek a menekülő Jésmoeliták és előbb a Városon kívül táboroztak. És láttuk sebeiket és halálokat. És a budai hegyeken ott terültek el az éhezők, betegek és sebesültek, mert emberek és állatok tetemei úgy feküdtek ott, mint trágya a mezőn. És az ő rothadásuknak büzőssége az Égig szállott fel. És akik bejöttek a Városba és kenyeret kértek és még a rabszolgák kenyerét is elkérték. És azután megérkezett a Nagy Vezér is és resz és boszús volt az ő kedve, mert éppen hogy csak életét mentette meg.“

Bevilaqua-Borsody Béla.

B. N. 1931 IV. 11